

Sygn. akt I ACa 1433/04

I ACa 1535/04

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lutego 2005 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Lucjan Nowak
	SSA Małgorzata Wolczańska SSO del. Anna Tabak (spr.)
Protokolant :	Aleksander Gajda

po rozpoznaniu w dniu 4 lutego 2005 roku na rozprawie

sprawy z powództwa J. F.

przeciwko 1) (...) Spółce Akcyjnej w K.,

2) (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w M.

o uznanie umowy za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 14 sierpnia 2003 r., sygn. akt X GC 878/02

oraz apelacji pozwanej (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 19 marca 2004 r., sygn. akt X GC 878/02

1) zmienia wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 14 sierpnia 2003 r.

w punktach 1, 3 i 4 w ten sposób, że oddala powództwo i zasądza od powoda na rzecz pozwanej (...) Spółki Akcyjnej w K. kwotę 2.400,- (dwa tysiące czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;

2) zmienia wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 19 marca 2004 r. w ten sposób, że uchyla wyrok zaoczny z dnia 14 sierpnia 2003 r. w punktach 1, 3 i 4 i w tej części powództwo oddala oraz zasądza od powoda na rzecz pozwanej (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością kwotę 2.400,- (dwa tysiące czterysta) złotych tytułem kosztów procesu;

3) zasądza od powoda na rzecz każdej z pozwanych kwotę po 4.875,- (cztery tysiące siedemdziesiąt pięć) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 1433/04

UZASADNIENIE

Powód J. F. w pozwie z dnia 17 grudnia 2002r. przeciwko (...) S.A. w K. domagał się stwierdzenia bezskuteczności umowy sprzedaży 850 udziałów zwykłych Przedsiębiorstwa (...) o.o. w G. dokonanej przez (...) S.A. na rzecz (...) sp. z o.o. w M. z naruszeniem posiadanego przez niego prawa pierwszeństwa zakupu udziałów, zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu oraz zobowiązanie pozwanej do złożenia księgi udziałów.

Na uzasadnienie podał, że jest współnikiem Przedsiębiorstwa (...) sp. z o.o. i zgodnie z § 9 ust. 2 umowy spółki posiada prawo pierwszeństwa zakupu udziałów przeznaczonych do zbycia przez pozostałych współników.

Pozwana pismem z 14.XI.2001r. do Rady Nadzorczej Spółka zobowiązała się do poinformowania pozostałych udziałowców o możliwości wykonania prawa pierwszeństwa zakupu 850 udziałów przeznaczonych do zbycia.

Pozwana sprzedała udziały (...) sp. z o.o., podając w umowie sprzedaży, że posiadane przez nią udziały w P.I. (...) sp. z o.o. nie są obciążone prawami osób trzecich, a nadto poświadczyła nieprawdę, że dotychczasowi współnicy nie wykonali przysługującego im prawa pierwszeństwa.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenia na jej rzecz kosztów procesu.

W odpowiedzi na pozew podała, że powód nie podał podstawy prawnej dochodzonego roszczenia. Nie wykazał także interesu prawnego żądania pozwu. Pozwana uzyskała zgodę Rady Nadzorczej w dniu 6.XII.01r. na zbycie 850 udziałów.

Pismem zarządu z dn. 21.XII.01 została poinformowana, że nie wpłynęły żadne oferty zakupu udziałów, wszyscy współnicy Spółki zostali poinformowani o ofercie pozwanej. Ponieważ żaden ze współników nie wyraził chęci nabycia udziałów, Rada Nadzorca spółki w dniu 21.XII.01r. wskazała jako nabywcę (...) sp. z o.o. z M..

Powód jako udziałowiec Spółki ma prawo wglądu do księgi udziałów.

Postanowieniem z dn. 4.VII.2003r. na podstawie art. 195 § 2 kpc wezwano do wzięcia udziału w sprawie w charakterze pozwanego (...) sp. z o.o. w M..

Wyrokiem z dnia 14 sierpnia 2003r., w tym że zaocznym w stosunku do pozwanej (...) sp. z o.o. w M., Sąd Okręgowy w Gliwicach uznał umowę kupna-sprzedaży udziałów Przedsiębiorstwa (...) sp. z o.o. w G. zawartą przez pozwanych (...) S.A. w K. i (...) Sp. z o.o. w M. w dniu 21 grudnia 2001r. za bezskuteczną w stosunku do powoda, w pozostałej części oddalił powództwo oraz zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz powoda kwotę 3075 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Pozwany (...) sp. z o.o. wniosła sprzeciw od wyroku zaocznego

domagając się oddalenia powództwa.

Po rozpoznaniu sprzeciwu wyrokiem z dnia 19 marca 2004r. Sąd Okręgowy w Gliwicach utrzymał wyrok zaoczny z dnia 14 sierpnia 2003r.

Przy wydaniu obu wyroków Sąd I instancji oparł się na następujących ustaleniach faktycznych i wysunął następujące wnioski:

Powód był udziałowcem (...) sp. z o.o. Umowa spółki (§9 ust. 2) stanowiła, że pozostali wspólnicy mają pierwszeństwo zakupu udziałów przeznaczonych do zbycia. W dniu 21.XII.2002r. pomiędzy pozwanymi doszło do sprzedaży 850 udziałów za cenę 42.500 zł.

Zanim doszło do sprzedaży, pozwana od 1 zwróciła się do Rady Nadzorczej Spółka (...) o wyrażenie zgody na zbycie udziałów oraz pismem z 22.XI.01r. do Zarządu o poinformowanie pozostałych wspólników o możliwości składania ofert w ramach wykonywania prawa pierwokupu. Zarząd wywiesił informację na tablicy ogłoszeń o zamiarze zbycia przez pozwaną udziałów a powoda poinformowano, że skutecznym zawiadomieniem w zakresie zbycia udziałów jest dokonanie ogłoszenia.

W dniach 6.XII. i 21.XII.01 Rada Nadzorcza wyraziła zgodę na zbycie udziałów przez powoda ad. 1 oraz wskazała jako nabywcę pozwaną ad. 2.

W dn. 21.XII. Zarząd Spółki poinformował pozwaną, że żaden z pozostałych wspólników nie skorzystał z prawa pierwokupu.

Sąd I instancji stanął na stanowisku, że w niniejszym stanie faktycznym mają zastosowane przepisy kc art. 596 i nast. o wykonywaniu prawa pierwokupu, które mają charakter bezwzględnie obowiązujący. W myśl art. 598 § 1 kc zobowiązany z prawa pierwokupu powinien niezwłocznie zawiadomić uprawnionego o treści umowy sprzedaży zawartej z osobą trzecią.

Pozwana ad. 1 natomiast tego obowiązku nie wykonała, a wszelkie wykonywane przez nią czynności oraz organy Spółki były bez znaczenia dla skuteczności powiadomienie powoda o treści umowy zawartej z pozwaną ad. 2. Skutki sprzedaży bezwarunkowej określa art. 599 kc. Orzecznictwo Sądu Najwyższego dopuszcza też możliwość wykorzystania art. 59 kc.

Do umowy sprzedaży udziałów w spółce z o.o. stosuje się odpowiednio przepis art. 59 kc.

Pozwana ad. 1 niewątpliwie wiedziała o uprawnieniu powoda w zakresie prawa pierwszeństwa nabycia udziałów, a pozwana ad. 2 z łatwością mogła się dowiedzieć.

Dalej idące roszczenie powoda zostało oddalone, gdyż księgę udziałów prowadzi zarząd (...) i może wydawać zainteresowanym odpisy.

Powód nie musiał wykazywać interesu prawnego w myśl art. 189 kpc żądając roszczenia z pkt 1 pozwu.

Wyrok z dnia 14 sierpnia 2003r. w zakresie pkt 1 i 3 został zaskarżony apelacją przez pozwaną (...) S.A. w K..

Pozwana zarzuciła:

- naruszenie prawa materialnego tj. art. 596 i nast. kc, 59 kc
- naruszenie prawa procesowego, a to art. 189 kpc

Wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Od wyroku z dnia 19.III.2004r. apelację wniosła pozwana (...) sp. z o.o. w M., zarzucając mu:

- naruszenie przepisów prawa materialnego, a to art. 596 kc i nast. oraz 59 kc
- naruszenie przepisu procesowego (art. 189 kpc).

Podnosząc wymienione zarzuty domagała się zmiany zaskarżonego wyroku w pkt 1, 3 i 4 i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Powód wniósł o oddalenie apelacji pozwanej ad. 2.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacje obu pozwanych są uzasadnione.

Ustalenie stanu faktycznego, dokonane przez Sąd Okręgowy w Gliwicach jest prawidłowe, znajdujące oparcie w materiale dowodowym w sprawie i Sąd Apelacyjny ustalenia te przyjmuje za własne.

Ze stanu faktycznego Sąd I instancji wyciągnął jednak nieprawidłowe wnioski i dokonał błędnej oceny prawnej.

Powód domagał się stwierdzenia bezskuteczności umowy dnia 21 grudnia 2001r. sprzedaży 850 udziałów w Przedsiębiorstwie (...) sp. z o.o. w G. przez (...) SA. w K. na rzecz (...) sp. z o.o., w M., wobec naruszenia przysługującego mu prawa pierwszeństwa nabycia udziałów.

Zasadą jest, zarówno według przepisów po przednio obowiązującego kodeksu handlowego (Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 1934r. jak i obecnie kodeksu spółek handlowych (ustawa z 15 września 2000r.), że udziały w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością podlegają swobodnemu rozporządzeniu przez wspólnika, jako jego prawo majątkowe.

Niekiedy prawo rozporządzenia udziałem podlega ograniczeniu, ale niedopuszczalne jest zupełne wyłączenie rozporządzenia udziałem przez wspólnika.

Ograniczenia rozporządzenia muszą wynikać z umowy spółki, przy tym mogą mieć one charakter podmiotowy, czasowy, mogą dotyczyć wszystkich lub niektórych udziałów.

Umowa Spółki (...) przewiduje takie ograniczenie w rozporządzeniu udziałem w § 9 Ograniczenie to jest dwojakie:

- po pierwsze: uwarunkowane jest wyrażeniem zgody przez Radę Nadzorczą

na zbycie udziału

- po drugie: pozostali wspólnicy mają pierwszeństwo zakupu udziałów

przeznaczonych do zbycia.

Spółka (...) powstała w okresie obowiązywania przepisów kodeksu handlowego, możliwość wyżej wymienionych ograniczeń zbycia udziałów wynikało z treści art. 181 § 1.

Kwestionowana przez powoda umowa sprzedaży udziałów nastąpiła w dniu 21.XII.01r., a więc zastosowanie do niej miały przepisy kodeksu spółek handlowych, a poprzez art.2 wymienionego kodeksu, przepisy kodeksu cywilnego.

W obecnie obowiązującym kodeksie spółek handlowych ograniczenie zbycia udziału uregulowane zostało w art. 182.

Jeżeli zbycie udziału jest uzależnione od zgody spółki., to w zależności od postanowień umowy, zgodę tę może wyrazić zarząd, rada nadzorcza lub zgromadzenie wspólników to w przypadku nieokreślenia w umowie spółki, który organ wyraża zgodę, wówczas zgodnie z treścią art. § 2 i 3 art. 182 ksh, zgodę tą wyraża zarząd.

Jak wynika z umowy (...) sp. z o.o. (§9) zgodę na zbycie udziału przekazano do kompetencji Rady Nadzorczej.

Tak więc do skutecznego zbycia udziałów przez pozwaną (...) było uzyskanie zgody na czynność prawną od Rady Nadzorczej.

Warunek ten został spełniony, gdyż pismem z dnia 14 listopada 2001r. pozwana ad. 1 zwróciła się do Rady Nadzorczej o wyrażenie zgody na sprzedaż 850 udziałów zwykłych (karta 24 akt) i uzyskała ją w uchwale Nr 6.XIII.2001r. (karta 23 akt).

Ponieważ umowa przewidywała wymóg wyrażenia zgody przez Radę Nadzorczą, zgoda taka nastąpiła, nie miał zastosowania przepis §3 art. 182 kodeksu spółek handlowych, że zgody udziela zarząd w formie pisemnej.

Drugim ograniczeniem dowolnego rozporządzenia udziałem przez pozwaną ad 1 było przyznanie umową Spółki pozostałym wspólnikom prawa pierwszeństwa nabycia udziału.

Prawo pierwszeństwa nabycia udziałów w spółce z o.o. nie jest tożsame z prawem pierwokupu, do którego mają zastosowanie przepisy art. 596 i nast. kc.

Prawo pierwszeństwa, przyznane pozostałym wspólnikom, w razie zbycia udziału przez wspólnika, wyłącza możliwość oferowania do sprzedaży udziałów osobie trzeciej, przed uprzednim powiadomieniu pozostałych wspólników o zamiarze zbycia, celem skorzystania przez nich z możliwości nabycia.

Prawo pierwszeństwa polega na wskazaniu osób, którym przysługuje przywilej pierwszeństwa nabycia udziałów i nie jest oparte na konstrukcji prawa przedmiotowego, jakim jest prawo pierwokupu. Pierwszeństwo polega na preferencji kandydatów do nabycia udziałów (wyrok SN z dn. 11.I.2002r. IV CKN 1903/00 OSNC z 2002r. nr 11 poz. 137).

W uchwale składu siedmiu sędziów z dn. 23.VII.92r. Sąd Najwyższy wyjaśniając pojęcie pierwszeństwa na tle przepisów ustawy z dn. 29 kwietnia 1985r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości zajął stanowisko, że polega ono przede wszystkim na eliminacji innych podmiotów ubiegających się o tę samą rzecz (III CZP 62/92 OSNCP 1992 Nr 12 poz. 214).

Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dn. 12.III.03 w sprawie II CKN 857/00.

Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie podziela pogląd Sądu Najwyższego przedstawiony w wyżej wymienionych orzeczeniach, że prawo pierwszeństwa polega na wcześniejszym zaoferowaniu do nabycia rzecz osobie, której prawo to przysługuje.

W praktyce oznaczało to, że pozwana ad. 1 przed zawarciem umowy sprzedaży udziałów w sp. z o.o. zobowiązana była do powiadomienia powoda o zamiarze zbycia.

Pozwana (...) S.A. wypełniła wszystkie ciążące na niej obowiązki, a wynikające z umowy spółki w zakresie przyznania pozostałym wspólnikom prawa pierwszeństwa. Pismem z dn. 22.XI.01 zwróciła się do Zarządu Spółki z prośbą o poinformowanie pozostałych wspólników o zamiarze zbycia udziałów oraz możliwości składania przez nich ofert.

Zarząd pismem z dn. 27.XI.01r. poinformował powoda o zamiarze sprzedaży udziałów przez pozwaną ad. 1 (karta 26 i 27 akt), które to pismo powód otrzymał w dniu 29.XI.01r. (potwierdzenie odbioru informacji karta 28 akt).

Powód nie skorzystał z przysługującego mu prawa pierwszeństwa nabycia udziałów w spółce od pozwanej ad. 1.

Twierdzenie powoda, że pozwana ad. 1 naruszyła przysługujące mu prawo pierwszeństwa umową spółki poprzez niezłożenie oferty sprzedaży jest nietrafne.

W celu realizacji przysługującego powodowi prawa pierwszeństwa pozwana była zobowiązana jedynie do powiadomienia powoda o zamiarze zbycia udziałów. Powód, z kolei chcąc skorzystać z przysługującego prawa, winien był złożyć pozwanej ofertę.

Powód tego nie uczynił. Konsekwencją tego było wystawienie przez zarząd spółki do pozwanej ad. 1 pisma z dn. 21.II.01r. informującego, że żaden ze wspólników nie skorzystał z prawa pierwszeństwa (określonego mylnie jako pierwokupu).

Ponieważ zbycie przez pozwaną ad. 1 obwarowane było zgodą Rady Nadzorczej, zgoda także miała miejsce, oraz prawem pierwszeństwa – a nie pierwokupu, powód z tego pierwszeństwa nie skorzystał, więc roszczenie powoda było niezasadne.

Umowa z dnia 21.XII.01r. sprzedaży udziałów w sp. z o.o (...) przez (...) S.A. na rzecz (...) jest skuteczna, wywołuje skutki prawne.

Powołanie się przez Sąd Okręgowy na pogląd Sądu Najwyższego w wyroku z dnia 29.XI.2001r. w sprawie V CKN 536/00 (LEX nr 52637, było nietrafne, albowiem pogląd ten został wyrażony w sprawie, której przedmiotem były roszczenia z prawa pierwokupu w nabyciu udziału w spółce z o.o., a nie pierwszeństwa.

Na marginesie stwierdzić należy, że wobec roszczenia powoda o uznanie przedmiotowej umowy sprzedaży za bezskuteczną, to stroną pozwaną powinni być wszyscy kontrahenci umowy (współuczestnictwo konieczne) (podobnie uchwała SN z 17.IX.1969r. III CZP 65/69, OSNC 1970 nr 2 poz. 28).

Z podanych wyżej względów apelacje pozwanych były całkowicie uzasadnione, a zaskarżony wyrok podlegał zmianie na podstawie art. 386 § 1 kpc.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego oparto na przepisie art. 98 i 89 kpc w zw. z rozp. Ministra Sprawiedliwości w sprawie wysokości wpisów sądowych w sprawach cywilnych oraz rozp. Ministra Sprawiedliwości w sprawie wynagrodzenia radców prawnych.